

Kirken og diakonien

Den svenske kirke har foretatt en utredning om den kirkelige diakoni. Pastor Alf B. Oftestad, hovedlærer i diakoni ved Diakonhjemmet hadde i Aftenposten 17. august en kronikk om boken. Da avisen hadde kuttet noe av Oftestads innlegg har vi fått lov å ta inn i sin helhet hans vurdering.

I Sverige er nettopp kommet en større diakoniutredning. Den er utgitt i boken «Tjänsten åt nästéen» (Verbum Forlag). Pastor Alf B. Oftestad, hovedlærer ved Diakonhjemmet hadde i august en kronikk i Aftenposten omkring temaet. Men da avisen hadde kuttet Oftestads artikkel vil vi her bringe den i sin helhet.

Som første sak på saklisten til Representantskapet var satt opp: Formannens/Hovedstyrets beretning for 1971. Generalsekretærens årsrapport var på forhånd sendt deltakerne. Forretningsutvalget hadde imidlertid bedt formannen gi sin vurdering av sider ved forbundets arbeide. Det ble gjort gjennom følgende innlegg.

KIRKEN OG DIAKONIEN

Det har i de siste årene hendt adskillig innen vår kirke når det gjelder den praktiske bearbeiding av diakonien som en grunnleggende kirkelig funksjon. På de siste ti-år har det faktisk skjedd mer enn under hele det foregående sekel. Diakonien er på vei til å få den plass den skal ha i menighetens liv. At diakonien skulle være noe som enkelte viet hele sitt liv til fordi man hadde kall til det, har aldri vært betvilet, men at den er noe selvfølgelig kirkelig, er først i de siste årene blitt fremhevet.

Men ennå gjør det seg gjeldende en viss skepsis mot å gi diakonien en direkte kirkelig tilknytning. Man mener det er en viss spenning mellom det kirkelige og det kristelige og at det embedsmesige og institusjonaliserte skal gå på bekostning av det frie og personlige — kallsbevisste.

Riktignok var det stort sett pietismen og vekelsesbevegelsene, med den sterke akksentuering av det enkelte menneskes kall og kristne liv, som bar frem diakonien her i vårt land. Men bevegelser kommer og går og de bæres ofte oppe av sterke åndsfulle personligheter og deres fromhet og idealisme. Bevegelser lar seg ikke konservere og vi fikk foreninger og vennekretser, de store selskaper med de mange hardt arbeidende og offervillige medlemmer. Diakonien ble avhengig av dette som igrunnen også hadde båret den frem. Den ble henvist til det frie initiativ og mer eller mindre løst knyttet til det pulserende menighets- og gudstjenesteliv — kirkenes orden.

Eller man fikk anstalt- og institusjonsdiakoni som levet sitt selvstendige liv på siden av den organiserte menighet. Det ble overlatt til institusjonens leder å slå en bro over til menigheten, eller skape en menighet innen institusjonen.

Denne utvikling hang sammen med den tradisjonelle beskjedne rolle som diakonien hadde spilt i den lutherske kirke i motsetning til det som preger de menighetene Det nye testamente gir oss et bilde av. Man mente at kirken skulle ta hånd om sjelenes noe evige frelse og ikke egentlig den timelige nød. Forkynnelsen skulle tale til menneskets åndelige liv.

Men dette var det motsatte av hva Bibelen lærer. Den skiller ikke legeme og sjel, og den fordeler ikke sjelens frelse og den legemlige nød på to adskilte verdener. Alt hører Gud til.

En kirkelig diakoni sprunget frem av menighetens pulserende liv og knyttet til den kirkelige orden ble det ikke til innen de lutherske kirker. Diakonien forble noe på siden av den kirkelige utvikling og den teologiske forskning. Typisk i så henseende er at man først i den senere tid har gjort krav på diakonien som en egen disiplin ved enkelte teologiske fakulteter og da lagt den til den praktisk teologiske delen av studiet. Dette er ikke så ualminnelig i Tyskland. Men vi her hjemme innskrenker oss til sporadiske forelesninger e. l. ved de teologiske fakulteter — misjonsskoler og bibelskoler.

Misjonsvitenskapen har etterhvert fått fotfeste innenfor det teologiske miljø og man søker å bygge opp et teologisk fundament for den praktiske misjonsvirksomhet eller det mellomkirkelige arbeid. De ulike teologiske syn brytes og man innser stadig mer at en teologisk refleksjon er nødvendig. — Noe liknende savnes i høy grad for diakonien.

Det sies stadig vekk at diakonien har kommet i fokus innen de kirkelige organer. Både på grunnplan og topplan begynner man å tenke diakonalt og man holder på å forlate de tradisjonelle forestillinger om hva diakoni er. Det er ikke lenger bare sykepleie. Tendensen går også bort fra institusjonsdiakoni til menighetsdiakoni. En del litteratur har man gitt ut, riktignok mer sporadisk og uten at det har vært en frukt av grundig gjennomtenkning fra

Diakonsinn

Diakonibegrepet er under sterk kritisk vurdering for tiden. Hva er en diakon, hva er et rett diakonsinn, spør man. Det synes å være vanskelig for oss moderne mennesker å sette disse begrep inn i en verden med krav om lørdagsfri, passende lang arbeidsuke, fri hver søndag og alle de goder som et normalt arbeidsliv har å tilby.

Vanskelighetene ligger ikke hos våre tilhørere i en tilfeldig valgt forsamling. Den ligger ikke hos dem som skulle være objektet for diakonien. Presset på begrepet er ikke stort utenfra. Fremmedord er da det alminnelige menneske blitt vant til etter hvert. Ja det har endog etter hvert fått et visst innhold såvel for menigheter som den enkelte menighetslem. Og spør du en ungdom så forbinder de som oftest diakoni med oss diakoner, menighetsøstre og diakonisser, samt det arbeide vi står for i menighet og institusjon.

Men vanskelighetene med ordet diakoni synes å være størst hos diakoniarbeiderne selv. Og det er dette som uroer en. Det er dette som til sist fører til at begrepet slett intet innhold får for de som skal tyde det.

De som har lagt grunnlaget for vårt arbeide, diakoniens banebrytere i vårt land, synes å se klarere

sentralt kirkelig og teologisk hold. Diakoniens praktiske sider har da også vært dominerende. Men diakonien inkorporert i menighetens pulserende liv og organisert i et kirkelig embede, kan ikke bare overlates til praktisk overveielse og den alminnelige hensiktsmessighet. Diakonien er tross alt en grunnfunksjon i den kristne menighet. Av dette følger at diakonien stadig må etterprøves på kristen tro og tanke og settes i forhold til de alminnelige problemer i vårt samfunn. Man trenger såre et vitenskapelig forskningsmiljø. Den svenske diakoniutredningen har satt inn nettopp her.

Den lille boken «Tjänsten åt nästan, 1969 års diakoniutrednings betänkande. Verbum 1972, betegnes som en bemerkelsesverdig hendelse i svensk diakonihistorie. På kirkemøte 1968 ble det en livlig dis-

enn oss her. De visste hva de mente med en diakon, og hva de mente med et rett diakonsinn. For dem var en diakon en som var villig til å tjene, med hele sitt liv. Og bare den som det er har også det rette diakonsinn. Så snart andre motiver blir lagt til grunn er man ute på avveier. Utdannelsen var det kan hende noe skrøpelig med, men også deres utdanning må sees i forhold til såvel tid som bakgrunn ellers. Ett var i allefall sikkert. De var besjelet med et overordnet kall som forpliktet dem i sin tjeneste. Og dette kall var det som preget deres sinn i tjenesten. De visste hvem de tjente, hvorfor de tjente.

Diakonibegrepet er under vurdering. Hvilke kriterier blir lagt på denne vurdering? På hvilket grunnlag skjer vurderingen, og i forhold til hva?

Det er bare ett grunnlag for sann forståelse av diakoni. Det er å søke til han som var den første og største diakon. Her er også det eneste rette grunnlag for en rett forståelse av hva et diakonsinn er. Og Kristi evangelium er like forpliktende i dag som det alltid har vært. Skal vi i det hele tatt snakke om diakoni og diakonsinn må vårt eget sinn og våre motiver stilles inn i forhold til det sinn han hadde. Holder vi ikke der har vi to muligheter. Det ene er flukt bort fra forpliktelsene, fra diakonien og inn på en hvilken som helst annen vei. Den andre vei er til selverkjennelse, ydmykelse, tilgivelse og en ny start.

Og det er vel til sist der vi alle må starte — hver dag — om vår gjerning skal kalles diakoni og vi selv diakoner.

Diakon Johan Finnekleiv

kusjon om diakonien. Det foranlediget Den Svenska Kyrkans Diakoninämnd til å nedsette en komité som skulle forsøke å klargjøre de mange problemer som har fulgt den kirkelige diakonien i de siste årtier. Komitéens mandat var å greie ut om de spørsmål som angår diakonibegrepet, diakonitittelen som embeds- eller tjenestebegrep, relasjoner til kirkens øvrige funksjon, diakonilag, diakonitjeneste og andre diakonale insatser, diakonivigsler og diakonatets liturgiske funksjon. Utredningen konsentrerer seg altså om de sentrale spørsmål innen diakonien. I over to år har komitéen sittet sammen. Den har konsultert eksperter og spesialister og vi har fått en teologisk fundert utredning. Alvorlig og grundig har man gått inn på hva diakoni og diakonat er, hvilket skulle være avgjørende for kir-

kens totale funksjon og desto mer som disse spørsmål altfor lenge har blitt skjøvet i bakgrunnen nettopp fordi de er problematiske.

Utredningen slår allerede tidlig fast at diakonien er en grunnfunksjon i den kristne menighet. Derfor må også diakonien relateres til kristologien, det kristne grunnbudet (kjærlighet til nesten) og til kirken og embedet. Skal man bestemme hva diakoni er, rekker det ikke å henvise bare til kjærlighetsbudet. Fra kristologien får det kristne kjærlighetsbud sitt unike innhold. Diakonien kan derfor ikke løses fra Jesu person.

Diskusjoner om en rett forståelse av diakonien har vært livlig. Kirkenes Verdensråd arbeider med det og i den siste tid har også romersk katolske teologer engasjert seg. På almen kirkelig grunn har ordet diakoni blitt ensbetydende med sosialt engasjement. Spenning mellom den tradisjonelle karitative forståelse av diakoni som f. eks. sykepleie, og en utvidet forståelse av ordet, gjør seg gjeldende. Men også den tidligere diakonale virksomhet omfattet et ganske vidt felt. Pedagogisk virksomhet hørte med. Men det karikative har like til det siste vært dominerende. Den utvidelse tolkning av diakonibegrepet har, i følge den svenske utredning, bibelsk støtte. En utvidet tolkning av diakonien, — kan bl. a. være med på å bevisstgjøre kirken for deres tjenende funksjon. Men samtidig er man klar over faren ved at diakoni begrepet blir forstått så vidt. Det kan da uttrykke for lite — bety alt og ingenting. Man har da heller ikke klart å skjære unna denne vanskelighet. Utredningen definerer diakonien som «kirkens omsorg for det enkelte menneske til sjel og legeme» (s. 50).

Definisjonen er for upresis. Riktignok understrekes det at diakoni er kirkens omsorg, men diakonens målsetting kommer ikke tydelig nok frem, heller ikke diakoniens forhold til skapelsen og til frelsen. Man synes å henge igjen i den fremdeles populære gamle forestilling om menneskets to-delning i sjel og legeme. Etter det kristne menneskesyn er mennesket et hele. I en diakoniutredning av i dag bør ikke slike rester av et hellenistisk menneskesyn forekomme. Som en følge av den vide definisjon av hva diakoni er, vil utredningen sammenfatte kirkens totale funksjon under begrepet diakoni. Kirken har en diakonal struktur. Alt som skjer i kirken skal være tjeneste for Gud og nesten. Hva som ikke er diakonalt er ukirkelig.

— Diakoni uttrykker en livsholdning (s. 50—51).

Diakoniatet er den institusjonaliserte del av diakonien, — den embedsmessige siden. Det er en del av kirkens embede som har spesielt ansvar for det diakonale liv, i menigheten. De tjenester som skal tillegges diakoniatet kan variere fra tid til tid etter som det passer i kirkens historie. Kirken bør ha frihet til det.

Her sammenlikner man med presteembedet som også har fått sin form gjennom de historiske om-

stendigheter selv om hovedfunksjonen er Ordets tjeneste, og et klart avgrenset karitativt embede finnes ikke i Det nye Testamente. Mye taler for at dersom diakoniatet fikk en sterk stilling i kirken ville det også styrke prestens funksjon.

Utredningen prøver så å spesifisere diakoniatets oppgaver og sette de i relasjon til kirkens øvrige tjeneste. For det er nødvendig at diakoniarbeideren ikke bare har en samfunnsmessig kompetanse, men også en kirkelig. Kirken har ett embede som innbefatter både forkynnelsen og omsorgen for mennesket. Prestetjenesten formidler kirkens budskap. Diakoniatet formidler kirkens omsorg for mennesket i dets skiftende behov. Mellom prestetjenesten og diakoniatet behøver det ikke oppstå noen kompetansetvist.

Men også diakoniatet har sin liturgiske funksjon. Det finnes en opprinnelig og nødvendig sammenheng mellom liturgi og diakoni. Innen den moderne Lutherforskning klages det over at reformatoren saknet forståelse for dette og i vår tid finnes det et ønske om en restaurering av denne opprinnelige sammenheng mellom liturgi og diakoni som den tidligere kirke hadde. Gudstjenesteliv og arbeidsliv hører nemlig sammen og det skulle være en styrke for disse kirkens arbeidere å ha en oppgave i kirkens innerste liv, i gudstjenesten.

Utredningen finner da visse forslag for diakoniatets liturgiske funksjon. Ingen ting er til hinder for at man f. eks. kan anmode diakon/diakonisse til å lese epistel og/eller evangelium.

Den gudstjenestelige side ved ofringen kommer ikke tydelig frem. En mulighet er den at diakoniarbeideren etter å ha mottatt offergaven i koret bærer denne videre og setter den på alteret.

Med støtte i urkirkens tradisjoner og i andre kirkers praksis bør diakoniarbeideren kunne bistå ved nattverden.

Helt fra tidligere tider har også retten til å forrette dåp tilhørt diakoniatet. Den syd-indiske kirken har tatt opp den tradisjonen.

I den grad diakoniarbeideren tar del i menighetens konfirmantundervisning bør han/hun også kunne ta del i konfirmasjonen.

Katekisasjonen kan ledes vekselvis av prest og diakon/diakonisse alt etter som man har fordelt undervisningen.

En norsk leser vil uvilkårlig merke seg at en spesiell katekettjeneste som vi nylig har fått i Den norske kirke, ikke er nevnt i utredningen. Tvert om legges det vekt på diakoniarbeiderens pedagogiske funksjon. Alt ettersom samfunnet for en stor del har overtatt «vårduppgifterna» vil kirken måtte ta hånd om det pedagogiske. Samtidig har man, ettersom kristendomsundervisningen i skolen har endret karakter funnet at en utbygging av de pedagogiske tjenester er vel motivert. Førskolevirksomhet, barnarbeid, ungdomsarbeid, konfirmantundervisning og fostring i det hele tatt, pålegges diako-

forts. s. 206

natet. Dennes pedagogiske omsorg skilles ikke fra den alminnelige omsorg (den karitative virksomhet) som diakoniarbeideren gjerne tar hånd om. — Den diakonale tjeneste har svært ofte lagt hovedvekten på spesialtjeneste innen den kurative og alminnelige karitative siden. Dette har i praksis betydning en fortrenking av diakoni forståelsen. Diakoni har i menighetslivet blitt forstått som omsorg for syke (de som fremdeles er under menighetens sektor) hjemmebesøk hos eldre, ensomme eller handikappede, alminnelige kurative oppgaver innen familieomsorgen og tjenester for mennesker som har det vanskelig med sin samfunnskontakt og tilpassing. Etterhvert har det også kommet til en viss innsats blant fremmedarbeidere. Dette begrensede diakonifelt står ikke bare i motsetning til tidligere tiders diakoniforståelse. Det skiller seg også fra et videre diakonibegrep som teologien i dag beveger seg mot. En diakoniforståelse utifra en teologisk vurdering står nærmere gårdsdagens diakonipraksis enn dagens som har en forståelse av diakonien begrenset til den karitative omsorg. Teologi og praksis i menigheten har dermed gått i hver sin retning.

Utredningen peker på at innen svensk kirkeliv har adskillige av de teologisk utdannede menighetssekretærer og assistenter begynt å spørre etter en diakonivigsling for sine tjenester. Bakgrunnen må være den at også den undervisende og alminnelig menighets-«vårdande» sektor har en diakonal side som gir den hjemstavnsrett innenfor kirkens diakonat. (s. 93—94).

Dette synet får sin «backing up» av den alminnelige diakonale oppvåkning innen andre kirkesamfunn. I et meget kort og summarisk, men samtidig oversiktlig, kapittel gjør utredningen greie for de viktigste konfesjoners syn. Spesielt interessant er utviklingen innen romerkirken etter Vaticanum II (1965). Det brytes mellom et «hierarkiske» embets-syn og et funksjonelt. Tidligere så man på diakonatet bare som et trappetrinn på den hierarkiske stigen, men i den senere tid har det fremkommet visse ytringer fra pave-stolens side for å opprette et selvstendig diakonat. Kravet om at diakonatet skal få en selvstendig plass føres frem med en viss lempe og forholdet til presteembedet går man ikke inn på. Men de utpregede diakonale funksjonene trer tydelig fram i dekretet om misjon, der det fremheves at diakonatet bør restaureres som en permanent livsgjerning og diakonenes oppgaver er av tre slag:

1. Forkynne Guds ord i egenskap av kateketer.
2. Lede diasporamenigheten i pastors og biskops navn.
3. Øve kjærlighet i hjelpearbeid og sosiale aktiviteter.

At det behøves et diakonat som fungerer adskilt fra presteembedet begynner også Den Anglikanske kirken å bli klar over. Lambethkonferansen 1958

uttalte, at det var nødvendig å se til at diakonatet fikk en bestemt plass ikke bare i gudstjenesten, men i hele kirkens vitnesbyrd. Muligheten for et diakonat adskilt fra presteembedet er allerede gitt i Common Payer Book. Her blir det sagt at diakonen skal bistå presten i gudstjenesten, spesielt ved utdeling av nattverden ved å lese av skriften, undervise ungdommen, døpe barn når presten er fraværende, preke når biskopen tillater det og ta hånd om de syke, fattige og vergeløse.

Den syd-indiske kirken vil gi diakonatet en selvstendig stilling. Man prøver å kombinere den anglikanske tradisjon hvor diakonatet er en forberedelse til preste-tjeneste og hva man finner i den tidligere kirkehistorie da diakonen hjalp de fattige, de trengende og de syke, dessuten underviste barn og katekumenere i troen. Men diakoniarbeideren må først og fremst hjelpe til ved nattverden og forrette dåp.

Det er interessant at kirkens pedagogiske omsorg både for unge og eldre tradisjonelt og innen de fleste kirkesamfunn hører til diakonatet. Vi har skilt ut diakonatets pedagogiske side og formet en bestemt katekettjeneste. Muligens er dette en påvirkning fra reformert kirkesyn som har en tredeling av embedet i pastorer, lærere og diakoner. — Men denne ordningen slo aldri gjennom i de reformerte kirker. Diakonene har ikke oppnådd en kirkelig autorisasjon. De har nemlig aldri fått ordinasjon. Diakonien mistet kontakten med den ordnede menighet og man fikk innen de fleste reformerte kirker et vel utbygget anstalt diakoni på samme måte som innen flertallet av de lutherske kirker.

Den Svenska Kyrkans Diakoninämnd har utarbeidet en fordring om en normalkompetanse for diakoniarbeideren. I denne inngår en alminnelig yrkesutdannelse og et ettårig kompletteringskurs. Nemnden kan i visse tilfeller gi dispensasjon fra den normale yrkesutdanning. Dette er parallelt med den nyere diakonutdannelsen i Norge.

For å bli vigslet til diakon eller diakonisse bør kandidaten ikke bare ha en utdannelse som er forordnet av kirken, men også praksis som assistent i stiftet hvor han/hun skal vigsles. Man foreslår halvt år. Utredningen fremholder at diakonvigslingen må betraktes som hele kirkens sak. Den skulle likestilles med prestevigslingen, som angår hele kirken og blir utført av en av biskopene. Ved prestevigslingen er det biskopen alene som godtar eller avviser kandidaten. En tilsvarende ordning bør det også være for diakonatet. Den Svenska Kyrkan «har for alvor begynt å arbeide med det sentrale spørsmål, hva kirkens diakoni er. Diakoniutredningen av 1969 er en fruktbar begynnelse som vi har mye å lære av også på denne siden av Kjølen.

ELDRE ÅRGANGER

av Medlemsbladet og Hilsen, fra 60-årene, kan de som er interesserte få med a henvende seg til diakon Th. Eriksen, Horten.